

Nr 250.

Av herr **Vennerström m. fl.**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående fastställande av maximipris å papper.

Pappersindustrien synes tillhöra vårt lands mest naturliga näringar. Att döma av tillverkningsvärdet har denna industri en ofantligt mycket större utveckling att peka tillbaka på sedan 1880 än Sveriges övriga industrier som helhet taget. Om tillverkningsvärdet av Sveriges industri utom papper och trämassa år 1880 sättes till 1, så blev det 8,3 år 1913. För papper och trämassa bli emellertid siffrorna: 1 år 1880 och 20,7 år 1913. Tillverkningsvärdet för pappers- och trämasseindustrierna hade alltså under de angivna åren ökats $2\frac{1}{3}$ gånger starkare än all annan industri tillsammans. Dessa industrier tillhöra också våra främsta exportindustrier. Exporten ökades från 2,5 millioner kronor år 1880 till 137 millioner kronor 1913. Även om man räknar enbart med papper och pappersvaror överstiger vår export ofantligt importen. Medan importen 1911 enligt den officiella statistiken angives till 4,198,426 kronor uppgick exporten till 33,971,831 kronor.

Den svenska pappersindustrien har också flera naturliga förutsättningar. I den mån trämassa ingår som råmaterial har ju industrien tillgång till lätt och billig sådan inom landet. En annan viktig faktor vid pappers-tillverkningen, nämligen vatten, finnes också i riklig mängd. Det visar sig också att vår pappers- och trämasseindustri tillgodogör sig 220,000 hästkrafter av de 750,000 hästkrafter som hittills utbyggt av våra vattenfall.

Den starka sammanslutning som efter hand organiserats inom denna industri gör det möjligt för densamma att lyfta priserna på den svenska marknaden till en högre nivå än på den utländska. Detta system att uppskörta de inhemska konsumenterna till förmån för utlandet är som bekant mycket vanligt under protektionistisk regim. Ett sådant system hos en livskraftig industri med naturliga förutsättningar innebär dessutom en stor

frestelse för osunda utväxter inom industrien i fråga i form av överkapitalisering, »spillvatten» m. m. Särskilt vår sockerindustri är ju ett avskräckande exempel. Det saknas icke varnande fall i samma riktning även inom vår pappersindustri.

I Aktiebolaget Munkedals styrelseberättelse för 1913 nämnes sålunda att å aktiekapitalet på 1,5 millioner kronor är blott hälften inbetalt. Den andra hälften av aktiestocken har lämnats åt aktieägarna utan ersättning. Samtidigt klagar styrelsen över en kännbar brist på rörelsekapital.

Vårt land har visserligen icke samma naturliga förutsättningar för finpappersindustri som för grövre. Det är också blott ett mindre antal bruk, som slagit sig på denna tillverkning, nämligen de i en trust förenade finpappersbruken Klippan, Lessebo och Grycksbo, (J. H. Munktells pappersbruks Aktiebolag) samt Aktiebolaget Papyrus och Aktiebolaget Nykvarn. Alla dessa bruk utom Nykvarn, särskilt Grycksbo och Papyrus, göra emellertid lysande affärer. Vinstutdelningarna äro ju numera ej särskilt betydande för de verkliga vinsterna. Kloka finansmän undvika så vitt möjligt att lysa med höga dividender. Man föredrar att samla upp vinsterna på annat sätt, i gratisaktier, tantiëmer och dylikt. Icke dess mindre har Aktiebolaget Papyrus under de senare åren före kriget utdelat 8% och Grycksbo bruk 15%.

Tryckerierna äro väl de förnämsta konsumenterna av grövre papper. I många tryckalster ingår papperet som den förnämsta posten i framställningskostnaderna. Tryckerierna få dessutom bära de ökade priserna på maskiner, stil m. m. Detta spelar mindre roll för de större tryckerierna, vilka i sin tur till stor del sammanslutit sig i en mäktig trust under intim samverkan med den förtrustade pappersindustrien. Därför ser man också att landets största tryckeri på sin samlade rörelse, vari dock även ingår stor förlagsrörelse, hade en utdelning af 100% redan under 1913. För de fristående mindre tryckerierna är ställningen däremot ofta långt ifrån lysande. Fallissemang inom denna näring ha på senaste tiden varit oroväckande talrika.

Jämte tryckerierna ha tidningarna naturligtvis i hög grad fått känna av de höga pappersprisen. Papperet har för dem fördyrats med gott och väl 200% av det normala priset. För en liten tidning i landsorten, som förbrukar endast 100,000 kilogram tidningspapper per år, medför denna prisstegring en merkostnad av omkring 30,000 kronor per år eller i de flesta fall flera gånger den vinst, som under normala förhållanden kunnat uppstå på rörelsen. För de stora tidningarna med deras pappersförbrukning av

ända till 4 à 5,000,000 kilogram per år blir kostnadsstegringen enorm, och den hotar att ruinera alla dessa företag inom en mycket kort tid, om icke priset pressas ner. Väl ha tidningarna genom förhöjningar av prenumerationspriset sökt säkerställa sig mot detta hot. Emellertid har erfarenheten visat, att tidningarna i detta fall måste framgå med all moderation, och man vågar följaktligen icke lägga hela självkostnadsökningen på prenumeranterna. Ändock torde med säkerhet kunna sägas, att allmänheten på grund av dessa prenumerationsstegringar rätt avsevärt minskat sin tidningsprenumeration, varigenom tidningsföretagen ytterligare tillskyndas förluster.

Tidningarna spela i våra dagar en så betydande roll i samhällslivet, att de måste anses outhärliga och följaktligen förtjänta av nödig omsorg från det allmännas sida. Kungl. Maj:t har också både 1916 och 1917 genom Statens Industrikommission lämnat Svenska Tidningsutgivareföreningen en ytterst värdefull hjälp vid uppgörelse angående pappersleveranserna till de svenska tidningarna. Den princip, som gjort sig gällande vid åsättandet av de priser, som tillämpats under dessa underhandlingar har varit att pappersbruken utan hänsyn till sin lönande export skulle av de svenska tidningarna åtnjuta full ersättning för produktionskostnaderna och därtill en viss vinst. Det kan dock sättas i fråga, om icke det riktiga hade varit, att pappersbruken genom att lämna den svenska pressen papper för ett ännu mera reducerat pris hade kompenserat sina oerhörda exportvinster.

Ej nöjd med den trustbildning, som nyligen ägt rum inom den svenska pappersindustrien, söker denna att genom trustliknande avtal med pappersindustrien i grannländerna utestänga de svenska tidningarna också från sådana importmöjligheter, som skulle kunna konkurrera med de svenska bruken.

Överhuvud har papperstrusten i känslan av sin genom sammanslutningen vunna suveräna maktställning på den svenska pappersmarknaden uppträtt med mycket långt gående anspråk. Detta har så mycket hellre kunnat gå för sig som tidningarna på ett alldeles säreget sätt äro beroende av sina råvaruleverantörer och särskilt då av sin största, pappersindustrien. Om papper saknas, kan tidningen icke utkomma, och detta är icke jämförligt med vad det betyder för en fabrik att nödgas stå stilla en kortare eller längre tid. När fabriktionshindret upphört, börjar fabriken ånyo sin verksamhet såsom intet hänt. En tidning däremot, som skulle nödgas stoppa utgivandet, vore det så endast några dagar, skulle i regeln vara ett förlorat företag. Av detta förhållande hava pappersbruken de senare åren på ett mycket hänsynslöst sätt begagnat sig för att framtvunga höjningar av papperspriset, till och med då klara och otvetydiga leveranskontrakt förelegat. Bruken

hava hotat att trots kontrakten draga in leveranserna och förklarat sig beredda att taga emot härav föranledda rättegångar i den säkra utsikten, att tidningarna icke skulle våga utsätta sig för en driftnedläggelse, vilket också visat sig riktigt uträknat. Det är inga småsummor pappersbruken tillskansat sig av pressen på detta föga värdiga sätt. Det har även antytts, att om regeringen skulle söka skaffa tidningarna alltför gynnsamma prisuppgörelser, så skulle bruken av en eller annan förevändning lägga ned driften några veckor. Tidningarna, eller i varje fall ett stort antal av dem skulle därigenom sakna papper för någon tid, och då tidningarna icke våga underkasta sig denna risk, har detta helt säkert icke varit utan sin inverkan på de förda underhandlingarnas resultat.

Genom föregående års beslut att borttaga tullen å tidningspapper har även riksdagen visat sig behjärta tidningarnas svåra läge. Av lätt insedda skäl kan dock den fördel, som tullbeslutet avsåg att bereda tidningarna, icke utnyttjas förrän efter krigets slut.

Man får emellertid icke för tidningarnas skull glömma övriga tryckalster. För böckernas skull äro minskade papperspris lika mycket påkrävda. Kulturarbetet inom ett folk måste först och främst gå ut på att sprida kunskaper, och i det fallet är ju bokens outhärlighet uppenbar. Att gedigen bildning sprides måste synas särskilt angeläget i en tid som den nuvarande, då brottsligheten visar en sådan oroande tendens att ökas, ej minst bland ungdomen; som motgift däremot krävs det sannerligen, att lusten för läsning och därmed sammanhängande andliga sysselsättningar ej hålles tillbaka utan tvärtom främjas. Alla bildningsarbetare äro ock ense om, att bildningshågen bland arbetarna just nu befinner sig i en stark och glädjande växt. Men hur starkt denna håg måste motarbetas genom de rådande bokpriserna, framgår bäst av att böckerna, enligt vad en av våra erfarnaste folkbibliotekarier nyligen upplyst, gått upp i pris med 150 à 200 procent. Detta blir desto mer kännbart som samtidigt de en gång så moderna billighetsböckerna — och särskilt naturligtvis de bättre bland dessa — hålla på att försvinna. Det är ju för övrigt ej blott för arbetarna utan ock för en stor del av medelklassen, som de våldsamt uppskruvade prisen försvåra bildningssökandet och kulturarbetet. Även författarna hava föga anledning att glädjas åt de höga bokpriserna. De få, som Författarföreningens ordförande nyligen framhållit, intet med av de höga försäljningspriserna men ha, tack vare den ökade risken, svårare att få sina alster antagna av förläggarna.

Därtill kommer dessutom det stora intresse som affärsvärlden över lag

inom alla moderna grenar har av måttliga priser på papper av många olika sorter.

Hur stor prisstegringen på papper faktiskt varit, visar följande tabell, som vi erhållit från ett av våra större bokförlag, och vars riktighet vilken större pappersförbrukare som helst läser kunna intyga:

	Före kriget	För närvarande	
		Grundpris	Faktiskt pris
Konsttryckpapper pr kg.	0,60	0,85	1,75
Post- och skrivpapper pr kg.....	0,50	0,60	1,60
Tryckpapper, glättat, träfritt pr kg. ...	0,40	0,50	1,35
» » trähaltigt pr kg.	0,35	0,45	1,20
» oglättat, träfritt » »	0,38	0,48	1,30
» » trähaltigt » »	0,33	0,43	1,15
Tidingspapper.....	» » 0,17 à 0,20		0,50 à 0,60

Anm. Med grundpris menas det pris, som pappersfabrikanterna ämna vidhålla även efter kriget. Det faktiska priset erhålles, om man till grundpriset fogar konjunkturtillägget. Här ovan anförda faktiska priser äro något avrundade — i allmänhet nedåt.

Vad som bör göras för att avskaffa här ovan nämnda missförhållanden i och genom drägligare papperspriser är ur saklig synpunkt enkelt och klart. Regeringen bör föreskriva maximipriser å papper. Men det är ju visst icke sagt, att pappersindustrien låter de sakliga synpunkterna gälla. Det är visst icke sagt, att den finner sig i de fastställda maximipriserna, även om dessa garantera den en förtjänst, som fortfarande är god fast ej längre omåttlig. Den bör emellertid minnas, att om den av ren elakhet skulle nedlägga sin verksamhet, så innebär detta ett sådant trots mot Sveriges folk och statsmyndigheter, att ej ens ett så långmodigt folk som vårt läser tåla det.

Maktmedel mot ett dylikt eller liknande tilltag finns det fullt upp av. Skulle exempelvis papperstrusten taga sig för att blott tillverka för export, så bör den erinra sig, att redan nu råder formellt exportförbud på visst papper. Detta förbud har dock ingen betydelse för den inhemska förbrukningen, det är uteslutande avsett att tillvarataga kompensationsintressen utåt, varför licenser ej äro undantag utan regel. Men skulle pappersindustrien bliva för utmanande kan regeringen strama till tyglarna gentemot licenserna. Statsmakterna kunna ock stadga beslag å varan. Man kan ju även tänka på exportavgifter, ehuru en dylik protektionistiskt färgad åtgärd ej egentligen tilltalar oss. Men en åtgärd, som både vore tilltalande ur

statsekonomisk synpunkt och skulle utgöra ett ofelbart maktmedel mot trusten, det vore att staten själv startade eller, än hellre, övertog vissa pappersbruk.

I visshet alltså, att den föreslagna åtgärden skulle göra stort gagn och att den är lätt utförbar, blott viljan finnes, föreslå vi,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville snarast möjligt föreskriva maximipris å papper.

Stockholm den 1 februari 1918.

Ivar Vennerström.

Sten Berglund.

C. O. Johansson.

H. Hansson
i Mora.
